MARY SHELLEY

FRANKENSTEIN YA DA MODERN PROMETHEUS

"1831 Basımındaki Farklara Dair Notlar"la

İngilizce Aslından Tercüme Eden:
Gülsüm Canlı

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1596
KÜLTÜR SERİSİ: 833

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-625-408-006-7

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

Özgün Adı: *Frankenstein; or, The Modern Prometheus* (1818 basımı)

Kitaptaki iki adet görsel, 1831 basımından alınmıştır

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Tashih: Zeynep Arpacı

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Baskı ve Cilt: İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika Numarası: 45523 Tel: (0212) 444 62 18

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Mary Wollstonecraft Godwin Shelley: 1797'de Londra'da doğan Mary Shelley, *A Vindication of the Rights of Woman* adlı eseriyle tanınan kadın hakları savunucusu Mary Wollstonecraft ile *An Enquiry Concerning Political Justice*'ın yazarı filozof William Godwin'in kızıdır. Babasının rahleitedrisinden geçerek iyi bir eğitim alan Shelley, 1814'te ünlü romantik şair Percy Bysshe Shelley'ye âşık olmuş, iki yıl sonra da şairle evlenmiştir. Mary Shelley'nin en ünlü eseri *Frankenstein; or, The Modern Prometheus* da 1816 yılında şair sevgilisi ve Lord Byron'ın da aralarında yer aldığı küçük ve seçkin bir toplulukla Cenevre'de geçirilen, "çocukluktan çıkıp hayata adım attığı" günlerde doğmuş, yıllar içinde modern bir mite ve gotik fantastiğin klasiğine dönüşmüştür. Shelley, bu şöhretli eseri dışında *Lodore* (1835), *Falkner* (1837), *Valperga* (1823) ve *The Last Man* (1826) adlı romanları yazmıştır. Ayrıca 1819'da yazdığı fakat yayımlanmayan eseri *Mathilda*, ilk defa ölümünden bir asırdan fazla bir zaman geçtikten sonra, 1959'da okurun karşısına çıkmıştır. 1851 yılında ölmüştür.

Gülsüm Canlı: 1986 Zonguldak doğumludur. Lisans eğitimini Anadolu Üniversitesi İngiliz Dili Eğitimi, yüksek lisansını İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili Eğitimi bölümlerinde tamamladıktan sonra Yıldız Teknik Üniversitesi Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim Bölümünde William Faulkner'in *Sanctuary* adlı eserinin çeviri serüveni hakkındaki çalışmasıyla doktora derecesi almıştır. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanmış makaleleri, yine uluslararası kongre ve sempozyumlarda sunulmuş bildirileri olan Canlı, çeviribilim üzerine çalışmalarını sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

Çevirmen Ön Sözü 9

BİRİNCİ CİLT

Ön Söz 19
Birinci Mektup 21
İkinci Mektup 25
Üçüncü Mektup 29
Dördüncü Mektup 31
Birinci Bölüm 37
İkinci Bölüm 45
Üçüncü Bölüm 53
Dördüncü Bölüm 59
Beşinci Bölüm 67
Altıncı Bölüm 75
Yedinci Bölüm 85

İKİNCİ CİLT

Birinci Bölüm 95
İkinci Bölüm 101
Üçüncü Bölüm 107
Dördüncü Bölüm 115
Beşinci Bölüm 121
Altıncı Bölüm 127
Yedinci Bölüm 133
Sekizinci Bölüm 141
Dokuzuncu Bölüm 149

ÜÇÜNCÜ CİLT

Birinci Bölüm 157
İkinci Bölüm 165
Üçüncü Bölüm 173
Dördüncü Bölüm 181
Beşinci Bölüm 191
Altıncı Bölüm 199
Yedinci Bölüm 205

1831 Basımındaki Farklara Dair Notlar 225

Çevirmen Ön Sözü

Doktora tezimin inceleme nesnesi kendi yazarı tarafından yeniden yazılan ve Türkçeye farklı çevirmenler tarafından yeniden çevrilen bir romandı. William Faulkner'ın *Sanctuary* (1931) romanı özelinde yazar, çevirmen, diliçi çeviri, dolaylı çeviri, öz-çeviri, yeniden yazım ve yeniden çeviri kavramlarını sorgulamış, "Bir metin aynı dilde kendi yazarı tarafından nasıl/niçin yeniden yazılır?" ve "Metinler nasıl/niçin yeniden çevrilir?" sorularına cevap bulmaya çalışmıştım. Bir araştırmacı olarak cevap bulmaya çalıştığım bu sorular, giriştiğim ilk çeviri serüveninde yeniden karşıma çıktı.

Mary Shelly'nin, *Frankenstein; or, The Modern Prometheus* adlı romanı ilk olarak 1818 yılında üç cilt hâlinde yayımlanır. Birinci cilt dört mektup ve yedi bölümden, ikinci cilt dokuz bölümden, üçüncü ciltse yedi bölümden oluşmaktadır. Metin 1823 yılında Shelly'nin babası William Godwin tarafından çoğunlukla sözcük düzeyinde yeniden düzenlenir. Mary Shelly 1831'de metni yeniden yazar ve bir cilt hâlinde yayımlanan kitap dört mektup ve yirmi dört bölümden oluşur. Shelly 1831'deki bu baskıya bir de ön söz ekler ve yeniden yazıma açıklık getirmeye çalışır. Yaptığı değişikliklerin esasen biçemsel olduğunu, metne yeni bir fikrin ya da ayrıntının eklenmediğini ifade eder. Anlatıda ilgi uyandırmak için dilin sıkıcı olduğu yerlere müdahale ettiğini ancak metnin özüne dokunmadığını belirtir (Shelly, 1831). Ne var ki 1818 ve 1831 metinleri karşılaştırıldığında yazara göre biçemsel olan değişikliklerin aslında bununla sınırlı kalmadığı görülür.

Metnin yaşadığı dönüşüm araştırmacılar tarafından irdelenmiş ve hem roman hem de Shelly'nin 1831'deki baskı için yazdığı ön söz tartışmaların odağı olmuştur. Örneğin 1823 baskısındaki sözcük düzeyindeki değişiklikler "Changes in the 1823 Edition of *Frankenstein*" (1981) başlıklı makalede incelenmiş ve toplamda 114

değişiklik tespit edilmiştir (Murray, 1981: 320-327).[1] Ayrıca tespit edilen bu değişikliklerin ne tür değişiklikler olduğu, önemi ve sebebi açıklanmaya çalışılmış, Godwin tarafından değiştirilen bu metnin 1831 baskısı için temel alındığı iddia edilmiştir (agy, 327). *Frankenstein*'ın yeniden yazımına dair araştırmalar sadece sözcük düzeyindeki değişikliklerle sınırlı kalmamış, tartışmalar yazar özelinde de devam etmiştir. *Mary Shelly: Her Life, Her Fiction, Her Monsters* (1988) başlıklı kitapta Anne K. Mellor 1831'deki yeniden yazıma kadar Shelly'nin dünya görüşünde ciddi değişikliklerin söz konusu olduğundan[2] bahseder (1988: 170).[3] Mellor'a göre 1818 romanını yazan Shelly özgür iradeye, insanın ahlaki seçimler yapabileceğine inanırken, 1831 baskısında yazar insanların davranışlarını kadere ve şansa bağlar (*agy*, 171). Bu yüzden 1831 baskısında insanlar kaderin elinde birer kuklaya dönüşmüştür (*agy*, 173). Nitekim Shelly de yeni baskıya yazdığı ön sözde bu hikâyeyi yazmak zorunda kalışını anne babasının yazarlığı, Byron'ın teklifi ve Percy Shelly'nin beklentileriyle gerekçelendirip kendini de bir kader kurbanı gibi göstermiştir (*agy*, 176). Ne var ki, Shelly'nin 1831 baskısının ön sözünde bahsettiği bu gerekçeler, James O'Rourke tarafından kaleme alınan "The 1831 Introduction and Revisions to *Frankenstein*: Mary Shelly Dictates Her Legacy" (1999) başlıklı makalede bambaşka bir şekilde değerlendirilmiştir.[4] O'Rourke'a göre Shelly'nin 1831 baskısı için yazdığı ön söz yanlış okunmuş ve yorumlanmış, bu nedenle de ön sözün barındırdığı hiciv gözden kaçmıştır (1999: 367). Ön sözde Shelly kendisine sık sık şu sorunun sorulduğundan bahsetmektedir: Nasıl olur da onun gibi bir genç kızın aklına böylesine korkunç bir hikâye gelir? O'Rourke, Shelly'nin yazdığı ön sözde bu soruya cevap verirken gerçekleri değil romanın paradokslarına giriş niteliğinde

---

1 Murray, E. B. (1981). Changes in the 1823 Edition of *Frankenstein*. *The Library*, Vol. 3. No. 4. 320-327.

2 *Frankenstein* romanının yeniden yazımı Shelly'nin özgürlükçü anlayıştan uzaklaşıp daha muhafazakâr bir ideoloji geliştirdiği şeklinde de yorumlanmıştır. Daha fazla bilgi için Süren, M. S. & Uras-Yılmaz, A. (2020). "Bir Yeniden Yazım Örneği Olarak *Frankenstein*." *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi*, 12. 29-50.

3 Mellor, A. K. (1988). Revising *Frankenstein*. *Mary Shelly: Her Life, Her Fiction, Her Monsters*, New York: Methuen. 170-176.

4 O'Rourke, J. (1999). "The 1831 Introduction and Revisions to *Frankenstein*: Mary Shelly Dictates Her Legacy", *Studies in Romanticism*. Vol. 38. No. 3. 365-385.

bir fabl yazdığını (agy, 367) ve bu sorunun muhatabının 1831 yılının Shelly'si değil 1818 yılının genç Shelly'si olduğunu (agy, 370) iddia eder. Ön sözde insanların zihninde inşa edilen o kurgusal genç kızdan duymak istedikleri (ebeveynlerinin yazar oluşu, Byron'ın teklifi, Percy'nin beklentileri) ve Shelly'nin aslında söylemek istedikleri iç içedir. 1831 baskısına eklenen ön sözde bir tarafta beklentiyi karşılayan bu sözde sebepler bir tarafta da tamamen kendisine ait olan çocukluğunun hayal gücü vardır ve hikâyenin esas kaynağı işte bu gizil hayallerdir (agy, 373).

Kaynak kültürdeki yeniden yazıma dair araştırmacılar farklı çıkarımlarda bulunsa da romanın korku edebiyatının başyapıtlarından biri olduğu konusunda bir görüş birliğinden bahsedilebilir. Eser bir klasik olmakla yetinmemiş popüler kültürde sinema, tiyatro, çizgi roman gibi türlerde de yeniden yaratılmıştır. Pek çok dile çevrilen romanın Türk edebiyat dizgesine girişi ise 1944 yılında *Canavar Frankenstein* isimli korku serisiyle mümkün olmuştur (Altıntaş, 2020: 3).[5] Günümüzde Türk okur için romanın hem 1818 hem de 1831 baskısının farklı çevirilerine ulaşmak mümkündür. Metnin iki baskısının da farklı çevirmenler tarafından yeniden çevrilip farklı yayın evleri tarafından yeniden yayımlanması, romanın Türk edebiyat dizgesinde kendine ait bir yer edindiği şeklinde yorumlanabilir.

Elinizdeki bu çeviride metnin yaşadığı dönüşüm karşılaştırmalı olarak sunulmaya çalışılmıştır. 1823 baskısındaki değişiklikler daha çok sözcük düzeyinde olduğundan metnin yaşadığı dönüşümü görebilmek adına söz konusu karşılaştırmaya ilk ve son baskı dahil edilmiştir. 1818 baskısıyla 1831 baskısı karşılaştırılırken tespit edilen heceleme ya da noktalama düzeyindeki biçemsel değişiklikler çeviriye yansıtılmamış ancak içerikteki değişiklikleri okurla paylaşabilmek adına detaylı bir çalışma yürütülmüştür. Mary Shelly 1831 baskısına yazdığı ön sözde yeniden yazımdaki değişikliklerin biçemsel olduğunu, anlatının özüne dokunulmadığını vurgulasa da metnin içeriğinin yapılan eklemeler, çıkarmalar, yer değiştirmeler ve yeniden yazılan kısımlarla ciddi anlamda değiştiği görülmektedir.

---

[5] Türk okurunun Frankenstein karakteriyle nasıl tanıştığına dair daha detaylı bir inceleme için Altıntaş, Ö. (2020). "Bir Çeviri Eylemi Olarak Romanlaştırma Yoluyla *Frankenstein*'ın Türk Okurlarla Buluşması", *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD). Çeviribilim Özel Sayısı*, 01-16.

Öyle ki söz konusu yeniden yazımın okura yeni bir metin sunduğu söylenebilir. Bu yeniden çeviride ise, Türk edebiyat dizgesinde *Frankenstein* romanının ilk metniyle son metninin birlikte yeniden var olması ve metinlerin barındırdığı potansiyelin eşzamanlı bir şekilde ortaya çıkması amaçlanmıştır.

Gülsüm CANLI
Ağustos, 2020

BİRİNCİ CİLT♀

♀ Metin 1818 ve 1831 baskılarında farklı şekilde bölümlendirilmiştir. 1818 baskısı üç cilt hâlinde yayımlanmıştır. Birinci cilt dört mektup ve yedi bölümden, ikinci cilt dokuz bölümden, üçüncü cilt ise yedi bölümden oluşmaktadır. 1831 baskısı ise dördüncü mektubun ardından birinci bölümle başlayıp yirmi dördüncü bölümle son bulur.

Ön Söz

Bu kurgunun dayandırıldığı olay, Dr. Darwin ve Almanya'daki bazı fizyoloji yazarlarına göre gerçekleşmesi imkânsız bir durum değil. Böylesi bir tahayyüle, uzak bir ihtimal de olsa, ciddi bir inancım olduğu sanılmasın ancak hayal ürünü bir eserde bu tahayyüllü temel alırken, kendimi de olağanüstü korkunç bir dizi olayı kurgulayan biri gibi de düşünmedim. Hikâyenin odağındaki olay, hortlaklar ve büyülerden oluşan basit bir anlatının kusurlarından muaftır. Bu hikâyeyi salık veren, gelişen olayların tuhaflığı ve her ne kadar fiziki açıdan gerçekliği imkânsız olsa da insanın tutkularını betimlemeye dair, hayal gücüne mevcut olayların sıradan ilişkilerinin verebileceğinden çok daha kapsamlı ve hâkim bir bakış acısı sunuyor olmasıdır.

Bu nedenle insan doğasının temel prensiplerindeki hakikati, bileşenlerinde yenilikçi değişiklikler yapmakta tereddüt etmeden, muhafaza etmeye çalıştım. Trajik Yunan şiiri İlyada, *Fırtına* ve *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'ndaki Shakespeare ve özellikle *Kayıp Cennet*'teki Milton da bu kurala uymaktadır. Yaptıkları işlerle keyif vermenin ya da bunlardan keyif almanın peşinden koşan en alçak gönüllü romancılar, hadlerini aşmadan, kurgusal yazılarda bu yetkiyi daha doğrusu bu kuralı uygulamaya koyabilirler. Nitekim bu uygulamanın benimsenmesiyle, insani duyguların birçok seçkin karışımı, şiirin en ulvi örneklerini ortaya koymuştur.

Hikâyemin dayandığı olaylar, günlük bir sohbet sırasında ortaya çıktı. Biraz eğlenmek biraz da zihnin daha önce hiç yoklanmamış becerilerini harekete geçirmek için bu işe girişmiştim. Hikâye ilerledikçe bunlara başka nedenler de eklendi. Hikâyedeki karakterlerde ya da fikirlerde var olan ahlaki eğilimlerin okuru nasıl etkileyeceğine kesinlikle kayıtsız kalmış değilim ancak bu hususta esas endişem, bugünün romanlarının cesaret kırıcı etkilerinden kaçınmak ve ailedeki sevginin güzelliğiyle evrensel erdemin mükemmelliğini

ortaya koymakla sınırlı. Hâliyle, karakterden ve kahramanın içinde bulunduğu şartlardan kaynaklanan fikirlerin, her zaman, benim hükmümde olduğu ya da takip eden sayfalarda varılabilecek herhangi bir çıkarımın da bir felsefi öğretiye karşı bir ön yargı barındırdığı asla düşünülmesin.

Yazar için ayrıca önemli olan bir başka mevzu ise, bu hikâyenin, aslında olay yerine de zemin hazırlayan görkemli bir bölgede ve her daim özlemi çekilen bir topluluğun içinde başlamış olmasıdır. 1816 yazını Cenevre ve civarında geçirdim. Mevsim soğuk ve yağışlıydı. Akşamları sıcacık bir odun ateşinin etrafında toplanır, bazen de elimize geçen Alman hayalet hikâyeleriyle kendi kendimizi eğlendirirdik. Bu hikâyeler, bizde, oyunbaz bir taklit arzusu uyandırmıştı. İki arkadaşım -içlerinden birinin kaleminden çıkan hikâye, şahsen benim üretmeyi hayal edebileceğim herhangi bir şeyden çok daha fazla kabul görürdü- ve ben, doğaüstü olayları temel alan birer tane hikâye yazmaya karar verdik.

Ne var ki hava birden düzeldi. O iki arkadaşım, Alplere doğru yola koyulmak üzere beni terk etti ve dağların muhteşem manzarasına kapılıp hayaletlere dair bütün tasavvurlarını da yitirdi. Okuyacağınız hikâye içlerinde tamamlanan tek hikâyedir.

Marlow, Eylül 1817[1]

BİRİNCİ MEKTUP

Bayan Saville'ye, İngiltere
Petersburg, 11 Aralık 17..

Sende kötü hisler uyandırmasına rağmen giriştiğim bu işin sorunsuz bir şekilde yoluna girdiğini duymak, tahminimce, hoşuna gidecektir. Buraya dün geldim ve ilk iş olarak sevgili kız kardeşimi, iyi olduğum ve üstlendiğim görevin başarısına daha da inandığım konusunda haberdar etmek istedim.

Londra'nın kuzeyinden çok uzaklardayım. Petersburg sokaklarında yürürken sinirlerimi canlandıran, beni keyiflendiren soğuk kuzey rüzgârını yanaklarımda hissediyorum. Bunun nasıl bir his olduğunu tahmin edebiliyor musun? Gittikçe yaklaştığım diyarlardan çıkıp gelen bu rüzgâr, beni bekleyen soğuk iklimlerin habercisi. Rüzgârın beraberinde getirdiği umuttan olsa gerek, artık hayallerim daha tutkulu, daha berrak. Kutbun, ayazın ve ıssızlığın mekânı olduğuna ikna olmak için boşuna uğraştım; nitekim orası, artık, hayal gücümde güzelliğin ve sevincin toprakları olarak canlanıyor. Margaret, orada güneş her daim görülebiliyor; yaydığı sonsuz parlaklıkla ufukta geziniyor o kocaman yuvarlak. Orası, bu noktada izninle daha önceki denizcilere itimat etmek durumundayım kardeşim, kar ve ayazın sürgün edildiği yer.

Durgun suda ilerlerken dünyanın bilinen, yaşanılabilir bütün yerlerinden daha fazla mucize ve güzellik barındıran bir diyara, belki biz de sürükleniriz. Bu keşfedilmemiş ıssızlıkta inanılmaz gök cisimlerinin mutlak varlığı, oraların niteliklerinin ve ürünlerinin eşi benzeri olmadığı anlamına gelebilir. Ebedî ışığın var olduğu bir diyarda neler olmaz ki? Orada pusulanın iğnesini harekete geçiren

müthiş gücü keşfederim belki ve her daim istikrarlı görünürdeki acayiplikleri açıklamak için bu seyahati zorunlu kılan binlerce gök gözlemi yapabilirim. Dünyanın daha önce hiç ziyaret edilmemiş bu yerini görüp coşkun merakımı tatmin eder, insanoğlunun daha önce hiç ayak basmadığı bu topraklardan geçerim. İşte bunlar beni baştan çıkaran şeyler. Nitekim aynı şeyler hem içimdeki bütün ölüm ve tehlike korkusunu yenebilmem hem de yaşadığı yerdeki nehri keşfetmek için tatil arkadaşlarıyla sefere çıkan bir çocuğun, küçük bir bota bindiğinde hissettiği sevinci duyup bu zahmetli yolculuğa başlayabilmem için kâfiydi. Bütün bu varsayımlar hatalı bile olsa, bu işin insanoğluna vadettiği paha biçilemez kazanımlarına karşı konulamaz. Bugün, aylar süren yolculuklardan sonra ulaşmanın mümkün olduğu bu ülkelere kutup civarında bir geçit keşfetmek ya da mıknatısın gizemini ortaya çıkarmak… Bunlar sadece benimki gibi bir girişimle mümkün kılınabilir.

Aklımdan geçen bu düşünceler, mektubuma başlarken hissettiğim endişeyi içimden söküp attı. Şimdiyse kalbim, beni göklere çıkaran bir hevesle dolu. Hiçbir şey insan zihnini belli bir hedef -ruhun akıl gözüyle belirlediği sabit bir nokta- kadar iyi sakinleştiremez. Bu keşif gençlik yıllarımın en büyük hayaliydi. Kutbu çevreleyen denizlerden geçip Kuzey Pasifik Okyanusu'na varmak için gerçekleştirilmiş seyahatlerin hikâyelerini şevkle okurdum. Belki hatırlarsın, sevgili Thomas Amca'nın kütüphanesinin hepsi, bir zamanlar bu amaçla yapılan keşif gezilerinin anlatılarıyla doluydu. Eğitimim ihmal edildi ancak yine de okumayı hep çok sevdim. O kitapları, günler gecelerce ders çalışır gibi okudum. Kitaplarla kurduğum yakınlık, babamın ölürken, amcama, beni gemi yolculuklarına göndermemesini vasiyet ettiğini öğrendiğimde, çocukken hissettiğim o hüznü daha da depreştirdi.

Bu hayaller, ilk olarak, ruhumu büyüleyen ve göklere yükselten şairlerin iç dökmelerini okuduğumda son buldu. Ben de şair oldum ve bir yıl kendimce yarattığım bir cennette yaşadım. Üstelik; Homeros ve Shakespeare'e adanan tapınakta kendime uygun bir yer edinebileceğimi hayal ettim. Başarısızlığımı ve yaşadığım hayal kırıklığını zaten çok yakından biliyorsun. Ancak tam da bu sırada kuzenimden kalan mirasla birlikte aklımdan geçenler, önceki akışına geri döndüler.

Bu işe karar vermemin üzerinden tam altı yıl geçti. Bu müthiş girişime kendimi adadığım anı, bugün bile hatırlıyorum. Bedenimi zorluklara alıştırarak başladım. Kuzey Denizi'ne açılan balina avcılarına, farklı yolculuklarda eşlik ettim. Soğuğa, açlığa, susuzluğa ve uykusuzluğa dayanmaya gönüllü oldum. Gündüzleri sıradan denizcilerden daha çok çalışıp gecelerimi matematiğe, tıp kuramına ve maceracı bir denizcinin en iyi şekilde yararlanabileceği fen biliminin dallarına adadım. İki kere Grönland balina avı gemilerinde kaptan yardımcısı olarak işe girdim ve çok takdir topladım. Kaptanım, yaptığım işleri takdir edip büyük bir içtenlikle kalmamı istediğinde ve gemideki ikinci en yüksek makamı teklif ettiğinde açıkçası gururum okşandı.

Ve şimdi, sevgili Margaret, daha büyük amaçlara ulaşmayı hak etmiyor muyum? Hayatım, rahatlık ve şatafat içinde geçebilirdi ama ben şanı, zenginliğin sunduğu baştan çıkarıcılığa tercih ettim. Keşke birilerinin bunu onaylayan sesini duyabilsem. Cesaretim ve kararlılığım şaşmaz ama umutlarım dalgalanmakta, ruhumsa çoğu zaman karamsar. Barındırdığı tehlikelerle bütün dayanıklılığımı ortaya koymamı gerektirecek uzun ve zorlu bir yolculuğa çıkmak üzereyim. Sadece yanımdakilerin moralini iyi tutmakla kalmayıp onlarınki bozulduğunda, kendiminkini de düzeltmem gerekecek.

Şu sıralar Rusya'da seyahat etmenin en güzel zamanları. İnsanlar, kızaklarıyla karların üzerinde uçup gidiyorlar; keyifli bir hareketlilik. Şahsen kızakların, İngiliz faytonlarından çok daha uygun olduğunu düşünüyorum. Kürklere sarınmışsan, hava insana aşırı soğuk gelmiyor. Ben de bu kıyafeti çoktan benimsedim, zira güvertede yürümekle saatlerce oturarak hareketsiz kalmak arasında çok fark var çünkü ikincisinde kanın damarlarında donmasını önleyecek en ufak bir hareket yok. Petersburg'u, Arhangelsk'e bağlayan posta yolunda ölmeye hiç de niyetim yok.

Önümüzdeki iki ya da üç hafta içinde Arhangelsk'e doğru yola çıkmalıyım. Aklımdan geçen, orada bir gemi kiralamak. Geminin sahibine sigorta bedelini ödedikten ve balina avından anlayan, kanaatimce yeterli sayıda, denizci de bulduktan sonra gerisi kolay. Haziran ayına kadar yola çıkmaya niyetim yok. Ne zaman mı dönerim? Ah canım kardeşim, bu soruya nasıl cevap verebilirim ki? Başarılı olursam nice aylar, belki yıllar geçecek biz tekrar görüşene dek. Ba-

şarısız olursam da ya beni çok yakında tekrar göreceksin ya da bir daha asla göremeyeceksin.

Hoşça kal canım, güzel Margaret'im. Tanrı seni ve tabii beni de korusun ki sevgine ve şefkatine duyduğum minneti yine ve yeniden ispat edebileyim.

Seni seven kardeşin,
R. Walton.

İKİNCİ MEKTUP

Bayan Saville'ye, İngiltere
Arhangelsk, 28 Mart 17..

Buz ve karla kuşatılmış hâldeyken zaman burada nasıl da yavaş akıyor. Ama yine de ikinci bir adım atmayı başardım. Gemiyi kiralamış bulunmaktayım ve denizcileri toparlamakla meşgulüm. Hâlihazırda işe aldıklarım güvenebileceğim adamlar gibi görünüyor ve kesinlikle korkusuzlar.

Ancak şimdiye dek asla gerçekleştiremediğim bir de isteğim var; özellikle şu sıralar yokluğunu acı bir günah gibi hissettiğim bir şey. Hiç dostum yok Margaret. Başarının coşkusuyla yanarken sevincimi paylaşacak hiç kimse olmayacak. Hayal kırıklığıyla boğuşurken hiç kimse, o moral bozukluğunda beni ayakta tutmak için çabalamayacak. Aklımdan geçenleri kâğıda dökebilirim, doğru; ama bu, duyguları ifade etmek için çok kuru bir tercih. Duygularımı paylaşacak, gözlerimle konuşabileceğim birinin yoldaşlığını arzuluyorum. Benim amansız bir romantik olduğumu düşünebilirsin sevgili kardeşim ama için için bir dosta ihtiyacım olduğunu hissediyorum. Etrafımda kibar ve yürekli, hem kültürlü hem de akıllı, benimle benzer zevklere sahip, planlarımı onaylayacak ya da geliştirecek hiç kimse yok. Böyle bir dost bu zavallı kardeşinin eksikliklerini ne güzel de giderirdi. Zorluklar karşısında çok sabırsız, harekete geçerken fazla coşkuluyum. Daha da kötüsü ben kendi kendimi eğittim. Hayatımın ilk on dört yılı boyunca başıboş dolandım durdum, Thomas Amca'nın seyahat kitaplarını okumaktan başka da bir şey yapmadım. O yaşlarda ülkemizin meşhur şairlerini tanıdım. Ancak ne zaman

ki böyle bir adanmışlığın en önemli kazanımlarını elde etmek benim gücümü aşar oldu, işte o zaman, ana dilim dışında başka diller de öğrenmem gerektiğini fark ettim. Şimdi yirmi sekiz yaşında biri olarak, on beşindeki bir öğrenciden çok daha cahilim. Daha çok düşündüğüm ve hayallerimin daha büyük, daha müthiş olduğu doğru ama hayallerin de ressamların deyimiyle gerçekleşmeye ihtiyacı var. Romantik yanımı hor görmeyecek kadar makul, zihnimi toparlamaya yardım edecek kadar şefkatli bir dosta öyle çok ihtiyacım var ki.

Aslında bunlar yersiz şikâyetler. Ne açık denizde ne de Arhangelsk'teki denizciler ve tüccarlar arasında bir dost bulmam mümkün. Yine de insan doğasının çer çöp yanıyla çelişen bazı duygular, bu karmakarışık yüreklerde bile hissediliyor. Mesela, ikinci kaptanım müthiş cesur ve girişimci bir adam. Namını duyurmayı, daha doğrusu, mesleki anlamda ilerleme kat etmeyi delicesine arzuluyor. Kendisi bir İngiliz, bütün görgüsüne rağmen hiç esnememiş milliyetçi ve mesleki ön yargılar içinde, insanoğlunun en asil özelliklerinden bazılarını bünyesinde muhafaza etmeyi başarıyor. Onunla ilk kez bir balina gemisinde karşılaştım ve bu şehirde işsiz kaldığını öğrendim. Vakit kaybetmeden, bana girişimimde yardımcı olması için onu işe aldım.

Bahsettiğim bu kaptan müthiş yetenekli, kibarlığıyla ve disiplinindeki nezaketiyle gemide dikkat çeken biri. Gerçekten de o kadar yumuşak mizaçlı biri ki kan dökmeye dayanamadığı için (buralarda makbul ve neredeyse tek eğlence olmasına rağmen) avlanmıyor bile. Üstelik destansı bir cömertliği de var.[1] Birkaç yıl önce kaptan, orta hâlli genç bir Rus hanıma âşık olmuş ve ganimet paraları sayesinde yüklüce bir birikimi olduğu için kızın babası, evliliklerine rıza göstermiş. Nişanlısını resmî törenden önce sadece bir kez görmüş ancak kız, gözyaşları içinde kaptanın ayaklarına kapanmış. Kaptana, kendisini bağışlaması için yalvarırken başka birini sevdiğini de itiraf edivermiş. Ancak sevdiği adam fakir olduğundan babası, evlenmelerine asla izin vermiyormuş. Benim cömert dostum, yalvaran kızı sakinleştirmiş ve sevdiği adamın adını öğrenince de evlenme niyetinden hemen vazgeçmiş. Bu arada, tüm bunlar yaşanmadan önce kaptan, hayatının geri kalanını geçirmek için bir çiftlik satın almış. Ancak çiftliği de hayvan satın alabilsinler diye parasının geri kalanını da rakibine bağışlamış. Sonra da babasından, kızının, âşığıy-

la evlenmesine rıza göstermesini rica etmiş. Gel gör ki yaşlı adam, dostuma, onur borcu olduğunu düşünerek bu ricayı kati surette reddetmiş. Dostumsa babanın insafa gelmeyeceğini anlayıp ülkeyi terk etmiş ve eski nişanlısının istediği bir evlilik yaptığını duyuncaya kadar geri dönmemiş. "Ne asil biri!" diyeceksin. Aslına bakarsan öyledir de. Ancak hayatını bir gemi güvertesinde geçirdiği için halatlar ve düğümler dışında pek de bir şey bilmiyor.[2]

Ancak yine de sırf biraz şikâyet ettim ya da belki de daha önce hiç fark etmediğim sıkıntılarım için biraz teselli istedim diye, kararlarımda bocaladığımı düşünme sakın. Kararlarım, en az alın yazısı kadar kesin ve yolculuğum, yalnızca hava şartları müsaade edinceye kadar ertelenmiş durumda. Kış, fazlasıyla çetin geçti ama bahar, umut verici ve hatta mevsimin epey erken geldiği düşünülüyor. O yüzden belki de beklediğimden de erken yola çıkabilirim. Hiçbir şeyi aceleye getirmemeliyim. Başkalarının güvenliğini üstlendiğimde ne kadar sakınımlı ve sağduyulu hareket ettiğimi bilecek kadar iyi tanırsın beni.

Girişimimin, yakın gelecekteki olasılıklarının bende yarattığı hisleri tarif etmem mümkün değil. Buradan ayrılmaya hazırlanırken içimde duyduğum bu yarı korku yarı memnuniyet dolu ürpertici duyguyu sana anlatamam. Hiç keşfedilmemiş yerlere, pus ve kar diyarına gidiyorum. Albatros avına çıkmayacağım. O yüzden güvenliğimden endişe etme.[3]

Daha ciddi meselelere dönmek gerekirse,[4] engin denizleri aştıktan ve Afrika ya da Amerika'nın en güneydeki burunlarını geçtikten sonra seni tekrar görebilecek miyim? Böylesi büyük başarıları umut etmeye cesaretim yok ancak madalyonun diğer tarafını düşünmek de istemiyorum. Şimdilik bana her fırsatta yazmaya devam et. Mektupların belki de moralimin düzeltilmeye en çok ihtiyaç duyduğu zamanlarda elime ulaşır. Seni canıgönülden seviyorum. Eğer benden bir daha haber almazsan, beni hep şefkatle hatırla.

Seni seven kardeşin,
Robert Walton.

ÜÇÜNCÜ MEKTUP

Bayan Saville'ye, İngiltere
7 Temmuz 17..

Canım Kardeşim,

Güvende olduğumu ve seyahatte epey ilerlediğimizi bil diye aceleyle birkaç satır yazmak istedim. Bu mektup Arhangelsk'ten evine dönmekte olan ve ana vatanımı belki de daha yıllarca göremeyeceğim için benden çok daha şanslı bir tüccar tarafından İngiltere'ye ulaştırılacak. Yine de keyfim yerinde. Adamlarım, cesur ve belli ki amaçlarına sadık. Sürekli yanımızdan geçip giden, ulaşmaya çalıştığımız yerlerin ne kadar tehlikeli olabileceğinin habercisi olan yüzen buz kütleleri bile onları korkutmuyor. Kutba yakın enlemlere çoktan vardık ama yazın ortasındayız. Hava, İngiltere'deki kadar sıcak olmasa da bir an önce ulaşmayı arzuladığım kıyılara doğru bizi hızla sürükleyen güney rüzgârları, hiç de ummadığım yenileyici bir ılıklık üflüyor.

Mektuba yazmaya değer herhangi bir şey gelmedi başımıza şimdiye dek. Bir iki sert rüzgâr, bir su sızıntısı gibi tecrübeli denizcilerin hesabını tutmaya değer bulmadığı olaylar… Yolculuğumuzun geri kalanında da kötü bir şey olmazsa çok memnun olacağım.

Hoşça kal, sevgili Margaret. Hem kendi iyiliğim için hem de seni düşündüğümden, saçma sapan riskler almayacağımdan emin olabilirsin. Sakin kalıp sabırlı ve ihtiyatlı davranacağım.

İngiliz dostlarıma benden selam söyle.[1]

En derin sevgilerimle,
R.W.

DÖRDÜNCÜ MEKTUP

Bayan Saville'ye,
İngiltere
5 Ağustos 17..

Başımıza öyle garip bir şey geldi ki yazmazsam olmaz, ama büyük ihtimalle bu kâğıtlar eline ulaşmadan önce sen zaten beni görebileceksin.

Geçen pazartesi (31 Temmuz) etrafımız neredeyse tamamen buzlarla çevriliydi. Gemi, her taraftan kuşatıldığından hareket etmek neredeyse mümkün değildi. Üstüne, bir de kalın bir sis tabakası bastırınca durumumuz daha da tehlikeli bir hâl aldı. Atmosferde ya da havada bir değişiklik olur umuduyla gemiyi faça edip durduk.

Saat iki gibi sis aralandı. Her taraftan uçsuz bucaksız, devasa ve düzensiz buz tabakasıyla sarılı olduğumuzu fark ettik. Yoldaşlarımdan bazıları sızlanmaya, zihnimse endişeli düşüncelerle dolmaya başlamışken aniden, garip bir görüntü dikkatimizi çekti ve bize, durumumuzun vahametini unutturdu. Yarım mil uzaklıkta, kuzey yönünde, köpekler tarafından çekilen bir kızağa takılı alçak bir binek aracı fark ettik. Araçta, insan silüetinde ancak devasa bir varlık oturuyor ve köpekleri kontrol ediyordu. Uzaktaki buz kütlelerinin arasında gözden kaybolana kadar bu yolcunun hızla ilerleyişini teleskoplarımızla izledik.

Gördüğümüz bu şey merakımızı kamçıladı. Karadan yüzlerce mil uzakta olduğumuzu sanıyorduk ancak bu olay, aslında, sandığımız kadar uzakta olmadığımızı gösteriyordu. Buzda kapana kısılıp kaldığımızdan büyük bir dikkatle incelediğimiz bu yolcunun izini takip etmek mümkün değildi.

Bu olaydan iki saat sonra, ölü denizin sesini duyduk ve gece olmadan buzlar kırıldı. Gemimiz artık özgürdü. Ancak kırılmadan sonra

etrafta yüzen büyük buz kitlelerine çarpmaktan korktuğumuz için sabaha kadar bekledik. Ben de bu birkaç saati dinlenerek geçirdim.

Sabahleyin, güneş doğar doğmaz güverteye çıktığımda bütün denizciler geminin bir tarafında bir şeyle uğraşıyor, denizdeki biriyle konuşuyor gibiydi. Meğer denizde daha önce gördüğümüze benzeyen bir kızak varmış. Kırılan büyük bir buz parçasının üstünde gece boyunca bize doğru sürüklenmiş. Köpeklerden sadece biri yaşıyordu, denizcilerse kızaktaki kişiyi gemiye binmeye ikna etmeye çalışıyorlardı. Kızaktaki adam, daha önce gördüğümüz yolcu gibi bilinmeyen bir adanın yabani bir sakini gibi değildi, bir Avrupalıydı. Ben güverteye çıkınca ikinci kaptan, adama "İşte kaptanımız. Açık denizde kaybolup gitmene izin vermeyecektir," dedi.

Beni fark eden yabancı, farklı bir aksanla da olsa İngilizce konuşmaya başladı. "Geminize çıkmadan önce rica etsem ne tarafa gittiğinizi söyleyebilir misiniz?"

Mahvolmanın eşiğindeki bir adamdan bu soruyu duyunca ne kadar şaşırdığımı az çok tahmin edersin. Normal şartlar altında gemim, onun için dünyadaki hiçbir zenginlikle değişilmeyecek bir hazine olmalıydı. Ama yine de Kuzey Kutbu'na doğru bir keşif gezisinde olduğumuzu söyledim.

Cevabımı duyunca sevindi ve güverteye gelmeye razı oldu. Yüce Tanrım! Margaret! Güvenliği için ancak bu şekilde anlaşmaya varan adamı bir de görmüş olsaydın nasıl da şaşırırdın. Kaburgaları neredeyse donmuş, bedeni yorgunluktan ve ızdıraptan bir deri bir kemik kalmıştı. Daha önce bu kadar perişan birini hiç görmemiştim. Onu kamaraya taşımaya çalıştık ama temiz havadan ayrılır ayrılmaz bayıldı. Biz de onu tekrar güverteye çıkardık, konyakla ovup biraz da içmeye zorlayarak kendine getirmeye çalıştık. Hayat belirtisi gösterir göstermez, onu battaniyelere sarıp mutfaktaki sobanın bacasının yanına yerleştirdik. Yavaş yavaş toparlandı, biraz da çorba içince iyice kendine geldi.

Konuşabilir hâle gelene kadar iki gün geçti. Bense çektiği acının algısını kapatması ihtimalinden çok korktum. Biraz daha iyileşince onu, kendi kamarama götürttüm ve işten güçten fırsat buldukça onunla ilgilendim. Hayatım boyunca gördüğüm en ilginç varlıktı. Gözlerinde vahşi hatta delice bir ifade vardı. Ama biri ona kibar davrandığında ya da ufacık bir yardımda bulunduğunda ifadesi tamamen

değişiyor, yüzü, eşi benzeri olmayan bir tatlılıkla ve iyilikle doluyordu. Ama çoğunlukla melankolik ve ümitsizdi. Yaşadığı sıkıntıların altında eziliyormuşçasına öfkeden dişlerini gıcırdattığı oluyordu.

Misafirim biraz daha iyileşince ona binlerce soru sormak isteyen adamlarımı, ondan uzak tutmakta zorlandım ama saçma sapan meraklarının ona işkence etmesine izin veremezdim. Nitekim, bedensel ve ruhsal durumu iyileşmek için tam bir dinlenmeye ihtiyaç duyuyordu. Ancak yine de bir keresinde yaverim, bu kadar garip bir araçla neden buzda bu kadar uzağa geldiğini sordu.

Yüzünde birden derin bir hüzün belirdi ve "Benden kaçan birini aramak için," diye cevap verdi.

"Peki, takip ettiğiniz adam da aynı sizin gibi mi seyahat ediyordu?"

"Evet."

"Öyleyse sanırım onu gördük. Sizi gemiye almadan bir gün önce, içinde bir adamla, buzda kızak çeken köpekler gördük."

Bu açıklama, yabancının ilgisini uyandırmıştı. İblis diye adlandırdığı o şeyin, ne tarafa gittiğiyle ilgili bir sürü soru sordu. Daha sonra baş başa kaldığımızda, "Hem sizde hem de bu iyi yürekli insanlarda merak uyandırmış olmalıyım ama hiç soru sormayacak kadar da naziksiniz," dedi.

"Tabii ki, kendi merakımla sizi zorlamak zalimce ve terbiyesizce olurdu."

"Ama siz, beni, çok garip ve tehlikeli bir durumdan kurtardınız. Beni, desteğinizle hayata geri döndürdünüz."

Bu konuşmadan hemen sonra parçalanan buzulların diğer kızağa da zarar vermiş olmasının mümkün olup olmadığını sordu. Bu soruya kesin bir cevap vermemin mümkün olmadığını çünkü buzulun gece yarısına kadar kırılmadığını ve diğer yolcunun o vakte kadar güvenli bir yere varmış olabileceğini ancak yine de emin olmadığımı söyledim.

O andan itibaren yabancı, daha önce gördüğümüz kızağı takip etmek için güvertede kalmaya çok hevesli göründü.[1] Ancak henüz dışarıdaki havaya dayanamayacak kadar güçsüz olduğunu söyleyerek onu kamarada kalmaya ikna ettim. Bir başkasının onun yerine kızağı gözetleyeceğinin sözünü verdim. Herhangi bir şey fark edilecek olursa kendisi hemen bilgilendirilecekti.

Bu garip karşılaşmaya dair bugüne dek günlüğüme yazdıklarım bunlar. Yabancının sağlığı gittikçe düzeliyor ancak çok sessiz ve benden başkası kamaraya girecek olsa tedirgin oluyor. Yine de davranışları öyle kibar ve sakin ki çok az iletişim kurabildikleri hâlde bütün mürettebat onunla çok ilgili. Bense onu, bir kardeş gibi sevmeye başladım. Bitmeyen derin kederi, içimi şefkat ve merhametle dolduruyor. Bir zamanlar asil biri olduğuna şüphe yok. Şu anki perişan hâliyle bile çok samimi ve hoş biri.

Sevgili Margaret, önceki mektuplarımdan birinde açık denizde hiç dost edinemeyeceğimden bahsetmiştim. Oysa şimdi birini buldum. Ruhu acıyla parçalanmadan önce karşılaşmış olsaydık, onu seve seve bir kardeş gibi benimserdim.

Yabancıyla ilgili anlatmaya değer yeni bir gelişme olursa ara ara yazmaya devam edeceğim.

13 Ağustos, 17..

Misafirime duyduğum sevgi, her geçen gün artıyor. Bende şaşırtıcı bir biçimde aynı anda hem hayranlık hem de şefkat uyandırıyor. Izdırabın mahvettiği böylesine asil bir varlığı görüp de kederin en dokunaklısını hissetmemem mümkün mü? Bu adam, bir yandan öyle kibar bir yandan da öyle bilge biri ki konuştuğunda ağzından, ustalıkla seçilmiş sözcükler çıkıyor. Buna rağmen anlattıkları, hızla ve eşsiz bir hitabet gücüyle akıp gidiyor.

Şimdilerde iyice toparladı ve artık sürekli güvertede. Belli ki onunkinden önce gelen kızağa bakınıyor. Ancak yine de mutsuzluğuna rağmen tamamen kendi acısına gömülmüş değil, başkalarının işlerine de yoğun bir ilgi gösteriyor.[2] Planıma dair bana birçok soru sordu, ben de kısa hikâyemi samimiyetle anlattım ona. Samimiyetim onu çok memnun etti ve planımda, daha sonra fazlasıyla işime yarayacak, çeşitli değişiklikler yapmamı tavsiye etti. Tavrı, gösterişten tamamen uzak. Aksine, bütün bu çabasının, sadece çevresindekilerin iyiliğiyle en içten şekilde ilgileniyor olmasından kaynaklandığı çok belli. Sık sık kedere yenik düşüp tek başına oturuyor ve içindeki bütün karanlığı ve çekingenliği alt etmeye çalışıyor. Bu şiddetli ve ani nöbetler, güneşin önündeki bir bulut gibi geçip gitse de keder, yakasını bir türlü bırakmıyor. Güvenini kazanmak için çok

çalıştım ve sanırım başardım da. Bir gün ona hâlimden anlayacak, bana akıl verecek bir dost bulmayı hep çok arzuladığımı ve öğüt almaktan gücenecek adamlardan olmadığımı söyledim. "Ben kendi kendimi yetiştirdim ve belki de bu yüzden kendi yetilerime nadiren yeterince güvenebiliyorum. O yüzden dostum olacak kişinin beni destekleyebilmesi ve onaylayabilmesi için benden daha bilgili ve tecrübeli olmasını isterim. Gerçek bir dost bulmanın imkânsız olduğuna inanıyor da değilim."

"Dostluğun sadece arzulanan değil aynı zamanda mümkün bir kazanım olduğu konusundaki inancınıza katılıyorum," dedi yabancı.[3] "Bir zamanlar çok asil bir dostum vardı, o yüzden dostluğa saygı duymanın ne demek olduğunu bilirim. Sizin umudunuz ve önünüzdeyse koca bir dünya var. Ümitsizliğe kapılmak için ise hiçbir neden yok ortada. Ama ben… Ben, her şeyimi kaybettim ve yeni bir hayata başlamam mümkün değil."

O bunları söyleyince, yüzüne yerleşen durgun hüzün yüreğime dokundu. Ardından susup kamarasına çekildi.

Ruhu bu kadar paramparça olduğu hâlde, kimse, doğanın sunduğu güzellikleri onun kadar derinden hissediyor olamaz. Yıldızlı gökyüzü, deniz ve bu şahane yerlerin sunduğu her bir manzara, hâlâ ruhunu yüceltecek bir güce sahipmiş gibi görünüyor. Böyle bir adam iki şekilde var olur: Bir yandan acı çekiyordur, hayal kırıklıklarıyla dolup taşmıştır ancak kendi içine çekildiğinde, içinde hiçbir acının ya da budalaca riskin barınmadığı bir haleyle çevrili ilahi bir ruh gibidir.

Bu kutsal gezginden bahsederken gösterdiğim heves sana komik geliyor mu?[4] Öyleyse bir zamanlar sana özgü bir tılsım olan o saflığı kaybetmişsin demektir. Yine de canın isterse, ben, her gün sözlerimi tekrarlamak için yeni sebepler bulurken sen, onlardaki heyecana gülüp geçiver.

19 Ağustos, 17..

Yabancı, dün bana "Kaptan Walton, çok büyük ve emsalsiz acılar çektiğimi anlamış olmalısınız," dedi. "Bir zamanlar bu kötülüklerin hatıralarının benimle birlikte ölmesi gerektiğine karar vermiştim ama siz bu kararımı değiştirmemi sağladınız. Bilginin ve bilgeliğin peşinden gidiyorsunuz, tıpkı bir zamanlar benim yaptığım gibi.

Tüm kalbimle dilerim ki isteklerinizin mükâfatı, benim durumumdaki gibi sizi sokan bir yılan olmasın.[5] Size, kendi talihsizliklerimi anlatmam işinize yarar mı bilemiyorum ancak yine de içinizden geliyorsa dinleyin hikâyemi. Anlatacaklarımla alakalı garip olayların, duyularınızı ve algılarınızı genişletecek yeni bir dünya görüşü sunabileceğine inanıyorum. İmkânsız olduğuna kanaat ettiğiniz türden güçler ve olaylardan bahsedeceğim. Yine de hikâyemin kendi içinde barındırdığı detayların, gelişen olayların gerçekliğini ispat eder nitelikte olduğundan hiç şüphem yok."

Önerilen bu sohbetin beni çok sevindirdiğini tahmin etmek senin için zor olmasa gerek. Ancak yaşadığı talihsizlikleri anlatırken ızdırabının da yinelenmesine dayanamazdım. Bahsi geçen bu hikâyeyi dinlemeye can atıyordum. Hevesim kısmen merakımdan kısmen de elimden geldiğince alın yazısını iyileştirme isteğimden kaynaklanıyordu. Verdiğim cevapla hissettiklerimi ona da anlattım.

"Anlayışınız için asıl ben teşekkür ederim," diye yanıtladı. "Ama bir anlamı yok çünkü benim alın yazım zaten neredeyse gerçek oldu. Son bir dileğim kaldı, sonra huzur içinde dinleneceğim. Ne hissettiğinizi anlıyorum," dedi ve sözünü kesmeye niyetlendiğimi fark edip devam etti. "Yanılıyorsunuz dostum, size böyle hitap etmemin bir sakıncası yoksa tabii, benim alın yazımı hiçbir şey değiştiremez. Hikâyemi dinleyin ki alın yazımın nasıl geri dönülemez biçimde kesin olduğunu siz de anlayın."

Ardından hikâyesini anlatmaya ertesi gün, ben uygun olduğumda başlayacağını söyledi. O, böyle bir söz verince ben de samimi bir şekilde teşekkür ettim. Gündüz anlattıklarını olabildiğince onun ifadeleriyle, yapmam gerekenlerden fırsat buldukça, her gece yazmaya karar verdim. Bir işim çıkarsa da en azından not alacaktım. Bu metin, senin için kesinlikle büyük bir keyif. Ama ben, onu tanıyan ve hikâyeyi onun ağzından dinlemiş biri olarak, ileride bir gün bunu nasıl bir ilgi ve anlayışla okuyacağım acaba?[6]

BİRİNCİ BÖLÜM[1]

ASLEN Cenevreliyim, ailemse o cumhuriyetin en tanınmışlarından. Atalarım yıllar boyu müşavirlik ve devlet memurluğu yapmışlar. Babam birçok kamu görevini saygınlık ve itibarla yerine getirmiş biri. Dürüstlüğü ve kamu yararına gösterdiği sonsuz özen nedeniyle, tanıyan herkes tarafından saygı duyulan bir adamdı. Gençliğini sürekli ülke işleriyle uğraşarak geçirmiş, evlenmek, adını ve meziyetlerini devam ettirecek oğullara sahip olmak yaşı epey ilerledikten sonra aklına gelmişti.[2]

Evliliğinin şartları karakterini de ortaya koyduğundan, bunları anlatmadan edemem. En samimi arkadaşlarından biri, işleri gayet yolunda giderken çeşitli talihsizlikler nedeniyle fakirleşmiş bir tüccardı. Adı Beaufort olan bu adam, gururlu ve boyun eğmez bir yaratılışa sahipti. O yüzden daha önce itibarıyla ve ihtişamıyla tanındığı ülkede, fakirlik ve kayıtsızlık içinde yaşamaya tahammül edemedi. Bu nedenle borçlarını ödedikten sonra onurlu bir şekilde, kızıyla birlikte tanınmadan, sefalet içinde yaşadığı Lucerne kasabasında inzivaya çekildi. Babam Beaufort'u gerçek bir dost gibi severdi ve bu talihsiz koşullarda inzivaya çekilmesine çok üzülmüştü. Böylesi bir dostluğu yitirdiği için de acı çekmiş, onu arayıp bulmaya, kendi desteği ve nüfuzuyla hayata yeniden başlaması için ikna etmeye karar vermişti.[3]

Beaufort, kendini saklamak için çok etkili önlemler almıştı. Yaşadığı yeri bulmak, babamın on ayını aldı. Buluşuyla havalara uçan babam Reuss yakınında, yoksul bir sokakta yer alan eve gitti hemen. Ancak içeri girdiğinde sadece, sefalet ve çaresizlik karşıladı onu. Beaufort, yok olan servetinden, onları sadece birkaç ay idare edebilecek, çok az bir miktar ayırabilmişti. Aklından geçen, bu süre zarfında bir tüccarın evinde saygıdeğer bir işe girmekti. Öngörülen bu süre, hiçbir şey yapmadan geçti. Düşünecek bolca vakti olunca

da acısı, daha derin ve içinden çıkılamaz bir hâl aldı. En nihayetinde bu acı zihnini öyle bir ele geçirdi ki üç ayın sonunda, herhangi bir şeye çaba gösteremez şekilde hastalanarak yataklara düştü.

Kızı, büyük bir hassasiyetle onunla ilgilenmiş ama zaten azıcık olan paralarının hızla eridiğini ve başka türlü bir destek de alamayacaklarını üzüntüyle fark etmişti. Ancak Caroline Beaufort'un benzersiz bir yaratılışı vardı ve zor zamanlarında cesareti yardımına yetişiyordu. Basit işler buldu. Hasır örüyor, hayatlarını zar zor devam ettirecek üç kuruşu kazanmanın yolunu bir şekilde buluyordu.

Bu şekilde aylar geçmiş, babasının durumu gittikçe kötüleşmişti. Artık zamanının tümünü onunla ilgilenerek geçiriyor, bu yüzden de para kazanma imkânı gittikçe azalıyordu. Onuncu ayda babası kollarında öldü ve onu kimsesiz ve beş parasız bıraktı. Bu son darbe Caroline'ı yıktı. Babam odaya girdiğinde Beaufort'un tabutunun yanında diz çökmüş, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Babam zavallı kız için âdeta koruyucu bir melek oldu. Kız da kendini onun hizmetine adadı. Dostunun defnedilmesinin ardından, kızı da Cenevre'ye getirdi ve bir akrabanın yanına yerleştirdi. Bu olaydan iki yıl sonra Caroline onun eşi oldu.[4]

Bir eş ve baba olunca, bu yeni durumunun sorumlulukları o kadar çok vaktini aldı ki birçok kamu görevinden çekilip kendini, çocuklarının eğitimine adadı. Ben çocuklarının en büyüğü, bütün çalışmalarının ve olanaklarının kader tarafından tayin edilmiş vârisiydim. Kimsenin, benimkilerden daha sevecen ebeveynleri olmamıştır. Özellikle de uzun yıllar tek çocukları olduğum için gelişimime ve sağlığıma her daim özen göstermişlerdi. Ancak hikâyeme devam etmeden önce, ben dört yaşındayken gerçekleşen bir olaydan bahsetmem gerekiyor.

Babamın çok sevdiği, İtalyan bir beyefendiyle genç yaşta evlenmiş bir kız kardeşi vardı. Evlendikten kısa bir süre sonra eşiyle birlikte İtalya'ya gittiği için uzun yıllar birbirlerinden çok az haber alabildiler. Bu bahsettiğim sıralarda kız kardeşi öldü ve birkaç ay sonra babam eşinden bir mektup aldı. Eşi, mektupta, İtalyan bir hanımla evleneceğinin haberini veriyor ve babamdan vefat eden kız kardeşinin tek çocuğu olan Elizabeth'i, kendi himayesine almasını rica ediyordu. "Dileğim," demişti mektupta, "onu kendi kızınız gibi görüp eğitmenizdir. Annesinin mirası, resmen onun. Bunu gösteren

belgeleri de saklamanız için size göndereceğim. Bu teklifi bir düşünün ve yeğeninizi kendiniz mi eğitmek istersiniz yoksa bir üvey anne tarafından yetiştirilmesini mi tercih edersiniz karar verin."

Babam, hiç tereddüt etmeden, müstakbel yuvasına gelirken Elizabeth'e eşlik edebilmek için hemen İtalya'ya gitti. Annemin Elizabeth'e dair sık sık "Gördüğüm en güzel çocuk," dediğini duyardım. Daha o zamanlar, nazik ve sevecen tabiatının emarelerini gösteriyordu. Bütün bu işaretler ve evdeki sevgi bağlarını olabildiğince yakın tutma isteği, anneme, Elizabeth'i müstakbel eşim gibi görme kararını aldırdı ve bu plandan geri adım atmak için asla herhangi bir sebebi olmadı.

O andan itibaren Elizabeth Lavenza, benim, oyun arkadaşım ve büyüdükçe de dostum oldu. Yumuşak başlı ve iyi huyluydu. Aynı zamanda bir ateş böceği kadar neşeli ve şendi. Heyecanlı ve hayat dolu olmasına rağmen güçlü ve derin hisleri, olağanüstü şefkatli bir mizacı vardı. Kimse özgürlüğün tadına onun gibi varamaz ama sınırlandırmalara ve geçici heveslere de onun gibi zarafetle teslim olmazdı. Hayal gücü inanılmaz, harekete geçme becerisi ise müthişti. Dış görünüşü zihninin bir yansımasıydı; ela gözleri bir taraftan bir kuşunkiler kadar canlıyken bir taraftan da insanı cezbeden bir yumuşaklık barındırıyordu. Bedeni hafif ve çevikti. Müthiş yorgunluklara rahatlıkla dayanabilecekken dünyanın en narin varlığı gibi duruyordu. Kavrayışına ve hayal gücüne hayranlık duyuyor ama aynı zamanda da en sevdiğim evcil hayvana bakar gibi ilgileniyordum onunla. Zihninde ve dış görünüşünde zarafeti bu kadar gösterişsiz harmanlayabilen birini hiç görmedim.

Elizabeth'i herkes çok sevdi. Hizmetçilerin bir ricası varsa hep onun aracılığıyla olurdu. Aramızda herhangi bir anlaşmazlık ya da çekişme söz konusu olmazdı. Kişiliklerimiz birbirinden çok farklı olsa da o farklılıkların her birinde bile bir uyum vardı. Ben, arkadaşımdan daha sakin ve mantıklıydım ama onun gibi yumuşak mizaçlı olduğum söylenemezdi. Bir işe çok daha uzun süre katlanabilirdim lakin direncim o kadar da sağlam değildi. Ben, gerçek dünyaya dair olguları araştırmaktan keyif alırken Elizabeth, şairlerin hayalî yaratımlarıyla meşgul olurdu. Dünya, benim için keşfetmeyi arzuladığım bir gizemdi, onun içinse hayal gücüyle doldurmaya çalıştığı bir boşluk.

Kardeşlerim benden epey küçüktü ama okul arkadaşlarım ara-

sında bu eksikliği telafi eden bir dostum vardı. Henry Clerval, babamın yakın arkadaşı olan Cenevreli bir tüccarın oğluydu. Müstesna bir hayal gücüne ve yeteneğe sahipti. Dokuz yaşındayken bütün arkadaşlarını eğlendiren ve hayrete düşüren bir peri masalı yazdığını hatırlıyorum. En çok, şövalyelik ve aşk hikâyelerinden oluşan kitapları okumayı severdi. Çok küçükken, Clerval'in sevdiği kitaplardan derleyip yazdığı, ana karakterlerin Orlando, Robin Hood, Amadis ve St. George olduğu oyunlar oynadığımızı hatırlıyorum.

Hiç kimsenin gençliği, benimkinden daha keyifli geçmemiştir. Ebeveynlerim hoşgörülü, arkadaşlarım cana yakındı. Eğitimimizde asla bir zorlama yoktu ve her zaman, şu veya bu şekilde bizi hareket geçmeye teşvik eden, görünür bir hedefimiz vardı. Yarışarak değil de bu yöntemle öğrenmeye teşvik ediliyorduk. Elizabeth, arkadaşları onu geçmesin diye değil sevdiği bir manzaranın resmini elleriyle yapıp yengesini memnun edebilmek arzusuyla kendini çizime verdi. O dillerde yazılanları okuyabilelim diye Latince ve İngilizce öğrendik. Öğrenmek bizim için ceza gibi nefret uyandıran bir şey hâline getirilmediğinden çalışmayı sevdik. Bizim keyifle yaptıklarımız, başka çocuklar için külfet olabilirdi. Klasik yöntemlere göre eğitilenler kadar çok kitap okuyup, onlar kadar hızlı dil öğrenmedik belki ama öğrendiklerimiz hafızalarımızda daha çok yer etti.

Aile çevremizi tasvir ederken sürekli bizimle olduğu için Henry Clerval'i de dâhil etmeliyim. Okula birlikte gider, öğleden sonraları genellikle bizim evde zaman geçirirdik. Tek çocuk olduğu için evinde onunla arkadaşlık edecek kimse yoktu. Babası da bizim evde kendine denk birilerini bulmasından çok memnundu. Nitekim Clerval yokken asla tam manasıyla mutlu değildik.

Çocukluğumun hatıralarından bahsetmekten keyif alıyorum çünkü talihsizlikler, zihnimi zehirleyip aslında büyük faydalar sağlayabilecek muhteşem hayal gücümü, kendime dair kasvetli ve dar görüşlü bir hâle getirmemişti henüz. Ama o günlerin resmini çizerken, belli belirsiz adımlarla beni, daha sonraki sefaletime götüren olayları da atlamamalıyım. Sonraları kaderimi ele geçiren bu tutkunun doğuşunun hesabını kendime verirken, onun bir dağ nehri gibi neredeyse unutulmuş alçak kaynaklardan çıkıp ilerledikçe büyüdüğünü ve yolunun üstündeki bütün umutlarımı, sevinçlerimi sürükleyip götüren bir sele dönüştüğünü fark ediyorum.

Kaderimin işleyişini belirleyen düşünce yapısı, doğa felsefesi oldu. O yüzden bahsi geçen bilim dalını seçmeme neden olan gerçekleri de bu hikâyede ifade etmek istiyorum. On üç yaşındayken hep birlikte Thonon yakınlarındaki kaplıcalara, eğlenmeye gitmiştik. Hava o kadar soğuktu ki bir gün otelden hiç çıkamadık. Orada, Cornelius Agrippa'nın çalışmalarından oluşan bir kitaba denk geldim. Kitabı açtığımda öyle çok ilgili falan değildim. Ancak kanıtlamaya çalıştığı kuram ve ilişkilendirdiği müthiş gerçeklerle, başlangıçtaki ilgisizliğimin yerini bir heves aldı. Sanki zihnime yeni bir ışık doğmuştu. Sevinçten zıplayarak keşfimi babamla paylaştım. Tam da bu noktada, öğrencilerinin dikkatini faydalı bilgilere yönlendirme konusunda eğitimcilerin elde ettiği çoğu fırsatı nasıl da görmezden geldiğini belirtmeden edemeyeceğim. Babam umursamadan kitabın adına baktı ve "Ah! Cornelius Agrippa! Sevgili Victor'um, vaktini bu saçma sapan şeyle boşa harcama," dedi.

Böyle bir şey söylemektense babam, Agrippa'nın prensiplerinin tamamen çürütüldüğünü, eskisinden çok daha büyük güçlere sahip modern bilimin ortaya çıktığını çünkü öncekinin güçlerinin asılsız ama sonrakinin gerçekçi ve işe yarar olduğunu anlatsaydı, ben de Agrippa'yı kesinlikle bir kenara bırakır, canlanan hayal gücümle muhtemelen kendimi, modern keşiflerin sonucunda ortaya çıkan kimya biliminin çok daha rasyonel kuramına adardım. Hatta belki, zihnimden geçenler mahvıma neden olan o ölümcül dürtüyle hiç karşılaşmamış olurdu. Ancak elimdeki kitaba babamın üstünkörü bakmış olması, kitabın içeriğinden hiç haberdar olmadığını düşündürttü bana ve ben de büyük bir istekle okumaya devam ettim.

Eve dönünce ilk işim, bu yazarın ve ardından Paracelsus ve Albertus Magnus'un bütün eserlerini edinmek oldu. Bahsi geçen bu yazarların yabani düşlerini keyifle okuyup öğrendim. Okuduklarım, bana, benim dışımda birkaç kişinin daha haberdar olduğu hazineler gibi gelmişti. Her ne kadar bilginin bu saklı ambarlarını babamla paylaşmayı sık sık istesem de çok sevdiğim Agrippa'ya dair babamın müphem eleştirileri, beni, bundan alıkoyuyordu. Keşiflerimi, bir sır gibi saklayacağına söz verdirdikten sonra Elizabeth'e açtım ama konuyla çok ilgilenmedi. Ben de çalışmalarımla baş başa kaldım.

On sekizinci yüzyılda birinin Albertus Magnus müridi olması çok garip görünebilir ama ailemin bilimle çok alakası yoktu ve ben

de Cenevre okullarında verilen derslere hiç katılmamıştım. Dolayısıyla hayallerim, hakikatle örselenmemişti. Büyük bir sabırla felsefe taşının ve yaşam iksirinin arayışına giriştim. Bunlardan ikincisi, bütün ilgimi ele geçirdi. Zenginlik, bayağı bir amaçtı ama insan bedeninden hastalığı yok edebilsem ve insanoğlunu ölüm dışında her şeye dayanıklı kılabilsem… Böyle bir buluş, beraberinde nasıl bir şan getirirdi kim bilir.

Hayallerim sadece bunlar da değildi. Şeytanları ya da ruhları uyandırmak, en sevdiğim yazarların üzerinde açıkça uzlaştığı, benimse hevesle gerçekleşmesini istediğim bir vaatti. Büyülerim işe yaramayınca, başarısızlığımı, öğretmenlerimin yeteneksiz ve yanlış olmalarına değil kendi tecrübesizliğime ve hatalarıma bağlardım.

Her gün gözlerimizin önünde gerçekleşen doğa olayları, araştırmalarımın bir parçasıydı. Sevdiğim yazarların tamamen bihaber olduğu damıtma işlemleri ve buharın müthiş etkileri, bendeki şaşkınlığı daha da körüklüyordu ama en çok hayret ettiğim şey, sık sık ziyaret ettiğimiz bir beyefendinin hava pompasıyla yaptığı deneylerdi.

Önceki filozofların bu ve daha bir sürü konudaki cahillikleri, bendeki itibarlarının azalmasına sebep olmuştu ama onları zihnimden söküp bir kenara atamıyordum da çünkü yerlerine geçecek başka bir düzenek yoktu.

On beş yaşında falandım. Belrive yakınlarındaki evimize çekildiğimiz sıralarda, şiddetli ve korkunç bir fırtınaya şahit olduk. Jura Dağlarının ardında ilerleyen fırtına, korkunç bir gürültüyle gökyüzünün çeşitli yerlerinde aniden patladı. Fırtına sürerken ben de merak ve keyifle ilerleyişini izlemeye devam ettim. Kapıda dikiliyordum. Birden, evimizin yaklaşık yirmi metre ötesindeki yaşlı, güzel meşe ağacından bir alev çıktığını gördüm. Göz kamaştırıcı ışık söndüğü an, meşe ağacı da yok olmuş ve geriye sadece yanmış bir kütük kalmıştı. Ertesi sabah bakmaya gittiğimizde ağacın, acayip bir şekilde parçalandığını gördük. Çarpmanın etkisiyle küçük parçalara ayrılmamış, ince tahta şeritlere bölünmüştü. Daha önce hiç böylesine tahrip edilmiş bir şey görmemiştim.

Ağacın başına gelen bu felaket, dizginleyemediğim heyecanımı daha da arttırdı. Büyük bir hevesle, gök gürültüsü ve şimşeğin neden kaynaklandığına ve nasıl oluştuğuna dair babama sorular sor-

dum. Babam "Elektrik," diye yanıtladı ve bu gücün çeşitli sonuçlarını da anlattı. Küçük, elektrikli bir çark yapıp birkaç deney gösterdi. Bir de tel ve kablolarla bulutlardan suyu çeken bir uçurtma yaptı.

Bu son darbe, Cornelius Agrippa, Albertus Magnus ve Paracelsus'un uzun zamandır hayal gücümde hüküm süren saltanatının yıkılışını tamamladı. Ancak bazı talihsizliklerden dolayı, başka çağdaş bir bilim öğrenmek de gelmedi içimden ve bu isteksizliğin altında birazdan anlatacağım durumlar yatıyordu.

Babam, doğa felsefesi üzerine dersler almamı istedi ve ben de içtenlikle kabul ettim. Bazı terslikler derslere katılmama mâni olmuş, ben de ancak son derslere gidebilmiştim ama hiçbir şey anlayamadım. Dersin hocası, hakkında en ufak bir fikrimin olmadığı potasyum, bor, sülfat ve oksitlere dair müthiş bir akıcılıkla konuştu. Ben de doğa felsefesinden nefret ettim ama Plinius ve Buffon gibi neredeyse aynı derecede ilginç ve faydalı olduğunu düşündüğüm yazarları, keyifle okumayı sürdürdüm.

O yaştaki meşguliyetlerim, özellikle matematik ve matematikle ilintili bilim dallarıydı. Yoğun bir şekilde dil öğrenmeye de devam ediyordum. Latinceyi zaten biliyordum, Yunan yazarlardan bazılarını sözlük kullanmadan okumaya başlamıştım bile. İngilizce ve Almancayı da çok iyi anlıyordum. İşte bunlar on yedi yaşında başardığım şeylerdi. Bu farklı alanlarda bilgi dağarcığımı genişletmek ve öğrenmeye devam etmek için saatlerce nasıl çalıştığımı az çok tahmin edebilirsiniz.

Kardeşlerime öğretmenlik yapmaya başlayınca bir vazife daha edinmiş oldum. Ernest, benden altı yaş küçüktü ve ilk öğrencimdi. Bebekliğinden beri sağlığı hep kötüydü. Elizabeth'le ben ona bakıcılık yapardık. Doğası itibarıyla hassas biriydi, zorlu işlerin üstesinden gelemezdi. Ailenin en küçüğü William ise hâlâ bir bebekti. Canlı masmavi gözleri, gamzeli yanakları ve sevecen tavırlarıyla herkeste şefkat uyandıran dünya güzeli bir çocuktu.

Dertten tasadan uzak, işte böyle bir aile ortamımız vardı. Babam eğitimimizle ilgileniyor, annem mutluluklarımıza ortak oluyordu. Hiçbirimizin, diğerlerinden en ufak bir üstünlüğü yoktu. Birlikteyken, asla, kimsenin sesi yükselmezdi. Karşılıklı olarak birbirimize duyduğumuz sevgi, hepimizi uyumlu olmaya ve birbirimizin en ufak isteğini dahi yerine getirmeye teşvik ediyordu.

İKİNCİ BÖLÜM[1]

ON yedi yaşıma gelince, annemle babam Ingolstadt Üniversitesine gitmeme karar verdiler. O zamana dek Cenevre'deki okullarda eğitim almıştım ancak babam, eğitimimi tamamlamam için memleketiminkinden farklı geleneklere dair de bilgi sahibi olmam gerektiğini düşünüyordu. Bu yüzden daha erken bir tarihte evden ayrılmam kararlaştırılmıştı. Ancak karar verilen gün gelmeden önce hayatımın ilk felaketi gerçekleşti. Başıma gelenler âdeta gelecekteki ızdırabımın habercisiydi.

Elizabeth, kızıl hastalığına yakalanmıştı[2] ama hastalığı çok şiddetli değildi ve çabucak iyileşti. İyileşme sürecinde yatakta istirahat ederken onunla yakından ilgilenen anneme, kendini sakınması için çok ısrar ettik. Önceleri ısrarlarımıza boyun eğmişti ancak çok sevdiği Elizabeth'in yavaş yavaş toparladığını duyunca ona arkadaşlık etmekten daha fazla mahrum kalmak istemedi ve bulaşma tehlikesi geçmediği hâlde odasına girip çıkmaya başladı. Bu ihtiyatsızlığın sonuçları ölümcül oldu. Üçüncü gün annem hastalandı. Ateşi çok yüksekti ve hasta bakıcıları olabilecek en kötü şeyi öngörüyordu. Bu dünyalar iyisi kadının metaneti ve sevecenliği, onu, ölüm döşeğinde bile terk etmedi. Elizabeth'in elleriyle benimkileri birleştirerek "Çocuklarım," dedi, "mutlu bir geleceğe dair en büyük umudum sizin bir araya gelmenizdi. Bu beklenti artık babanızın tesellisi olacak. Elizabeth, canım, küçük kuzenlerin için benim yerimi sen almalısın. Heyhat! Sizleri bırakıp gideceğim için çok üzgünüm. Benim kadar mutlu ve sevilen biri için sizleri terk etmek kolay mı? Ama bunları düşünmenin bir faydası yok. Kendimi ölüme huzur içinde teslim etmeye çalışacağım ve sizlerle başka bir dünyada buluşma umuduna tutunacağım."

Annem sükûnet içinde öldü. Yüzü ölürken bile şefkatliydi. Telafisi olmayan bu felaketle en değerli bağları koparılan, ruhları boşlu-

ğa düşen ve acıları yüzlerinden okunan insanların duygularını tarif etmeme gerek yok sanırım. Her gün gördüğümüz ve varlığını bir parçamız gibi benimsediğimiz birinin sonsuza dek aramızdan ayrıldığına, sevilen bir bakışın ışıltısının söndüğüne, kulağa aşina, tatlı bir sesin bir daha asla duyulmayacağına zihnin ikna olması o kadar uzun sürüyor ki… İlk günlerin yankıları böyleydi. Ancak zamanın akışı felaketin gerçekliğini daha da ortaya koyunca, ızdırabın esas acısı baş gösterdi. Gerçi bu vahşi el kimden çok değerli bir bağı koparıp almamış ki? Hem herkesin hissettiği ve hissetmesi gerektiği bir acıyı neden tarif edeyim ki? Sonunda öyle bir zaman geliyor ki acı, bir gereklilikten çok bir haz oluyor ve bir saygısızlık gibi görünse de dudaklarda yer eden gülümseme kaybolmuyor. Annem ölmüştü ama yine de yapmamız gerekenler vardı. Diğerleriyle birlikte yolumuza devam etmemiz ve o yağmacı tarafından ele geçirilmedikçe kendimizi şanslı addetmemiz gerekiyordu.

Yaşananlardan dolayı ertelenen Ingolstadt yolculuğum tekrar müzakere edildi.[3] Babamdan birkaç haftalık bir erteleme rica etmiştim. Bu süre çok hüzünlü geçti. Annemin ölümü, benim alelacele yolculuğum hepimizi çok üzdü. Yine de Elizabeth, bu küçük toplulukta neşenin kıvılcımlarını yeniden yakmak için çabalıyordu. Yengesinin ölümünden beri zihni çok daha dinç ve canlı bir hâl almıştı. Tüm sorumluluklarını, eksiksiz bir şekilde yerine getirmeye kararlıydı. Devraldığı en elzem sorumluluğun, dayısı ve kuzenlerinin mutluluğu olduğunun farkındaydı. Beni teselli edip, dayısını neşelendiriyor, kardeşlerime de öğretmenlik yapıyordu. Kendini unutup sürekli diğerlerinin mutluluğu için çabalarken Elizabeth'te daha önce hiç görmediğim, büyüleyici bir hâl vardı.

Gitme vakti en sonunda gelip çattı.[4] Son geceyi bizimle birlikte geçiren Clerval dışında, bütün dostlarımla vedalaşmıştım. Clerval, benimle birlikte gelemeyişine çok içerledi ama oğlunun kendisine iş ortağı olmasını isteyen ve gündelik hayatta ticaret için öğrenimi lüzumsuz bulan babası, tam da bu görüş doğrultusunda hareket edip Clerval'i yollamaya ikna olmadı. Henry'nin rafine bir zekâsı vardı, başıboşluk ona göre bir şey değildi. Babasıyla birlikte çalışmaktan da memnundu aslında ancak insanın hem kültürlü hem de çok iyi bir tüccar olabileceğine inanıyordu.

T Holst, del.
W Chevalier, sc

Geç vakte kadar oturduk. Henry'nin şikâyetlerini dinliyor, bir yandan da geleceğe dair ufak tefek planlar yapıyorduk. Ertesi sabah erkenden yola düştüm. Elizabeth'in gözlerinden yaşlar boşaldı. Bu göz yaşları kısmen gidişime üzüldüğü, kısmen de üç ay önce gerçekleşmesi planlanan bu yolculuğa annemin dualarının artık eşlik edemediğini düşündüğü içindi.

Beni alıp götürecek olan arabaya attım kendimi ve kasvetli düşüncelere daldım. Etrafında her daim cana yakın dostları olan ve dostlarıyla birlikte keyiflenmeye çabalayan ben, artık yalnızdım. Gittiğim okulda kendi arkadaşlıklarımı kurmalı ve kendi kendimi korumalıydım. Şimdiye dek hayatım, epey gözlerden ırak ve ailemle geçmişti ve bu durum bende yeni yüzlere karşı sonsuz bir isteksizlik yaratmıştı. Kardeşlerimi, Elizabeth'i ve Clerval'i çok seviyordum. Onlar benim için eski, bildik yüzlerdi ancak yabancıların arasında tamamen uyumsuz biri olduğuma inanıyordum. Yolculuğuma başlarken aklımdan geçenler bunlardı. Ama yol kat ettikçe moralim düzeldi, umudum arttı. Bilgiyi elde etmeyi tutkuyla istiyordum. Evdeyken, gençliğimi bir yere hapsolup geçirmenin çok zor olduğunu düşünür, dünyaya açılıp diğerleri arasındaki yerimi bir an önce almayı arzulardım. Şimdiyse arzularım gerçek oluyordu ve bundan şikâyet etmek akılsızca olurdu.

Uzun ve yorucu Ingolstadt yolculuğum boyunca, bu ve benzeri şeyler üzerine kafa yormak için yeterince vaktim oldu. En sonunda şehrin yüksek, beyaz kulesi göründü. Arabadan indim ve akşamı dilediğimce geçireceğim, ıssız daireme yönlendirildim.

Ertesi sabah referans mektuplarımı dağıttım ve aralarında doğa felsefesi profesörü M. Krempe'nin de olduğu önemli hocaların bazılarını bizzat ziyaret ettim.[5] Profesör beni nezaketle karşıladı ve doğa felsefesinin farklı alanlarında kaydettiğim ilerlemeye dair çeşitli sorular sordu. Korkudan titreyerek bu alanlarda o zamana dek okuduğum yazarlardan bahsettim. Profesör suratıma dik dik bakıp "Gerçekten de vaktini bu saçmalıkları okuyarak mı harcadın?" diye sordu.

Ben de öyle olduğunu söyledim. M. Krempe, konuşmasına sevecenlikle devam etti: "O kitaplara harcadığın her bir dakika, her bir saniye tamamıyla boşuna ve kayıp. Hafızanı geçersizliği ispatlanmış sistemlerle ve gereksiz isimlerle doldurmuşsun. Aman Tanrım! Na-